Riksdagens protokoll 1990/91:71

Tisdagen den 5 mars

Kl. 14.30–15.14

Protokoll 1990/91:71

---

1 § Svar på fråga 1990/91:434 om förslaget om rapporteringsskyldighet om enskildas innehav av konst m.m.

Svar på frågor

Anf. 1 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat hur jag ställer mig till ett uttalande av riksskatteverket i ett remissvar som rör förmögenhetsskatten.

Riksskatteverket har yttrat sig över en departementspromemoria om reformerad förmögenhetsbeskattning (Ds 1990:91). I promemorian föreslås bl.a. beskattning av innehav av konst och andra värdeföremål i den mån värdet överstiger ett visst större belopp. Verket har i sitt remissvar sagt att möjligheten att införa uppgiftsskyldighet för försäkringsbolag, auktionsfirmor och liknande inrättningar bör övervägas om promemorieförslaget genomförs i denna del.

Jag har tidigare framhållit att regeringen inte har tagit ställning till utformningen av förmögenhetsbeskattningen i framtiden. Remissbehandlingen av promemorieförslaget har i dagarna avslutats och jag har ännu inte haft tillfälle att gå igenom synpunkterna i svaren.

Knut Wacthmeister får därför invänta den fortsatta beredningen och de ytterligare överväganden som krävs i ämnet innan regeringen tar ställning till frågorna.

Anf. 2 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Sedan frågan väcktes den 21 februari har den nya propositionsförteckningen för innevarande riksmöte kommit utan att någon förmögenhetsskatteproposition angivits. Jag hade alltså hoppats att Erik Åsbrinks svar skulle ha blivit att det inte kommer någon proposition i vår, varför riksskatteverkets remissvar saknar all aktualitet.

Det behövs ingen längre eftertanke för att konstatera att riksskatteverkets förslag är befängt. Förslaget om uppgiftsskyldighet för försäkringsbolag, auktionsfirmor m.fl. luktar polisstat lång väg och är ovärdigt ett rättssamhälle. Dessutom skulle resultatet bli magert, eftersom försäkringarna skulle tecknas utomlands och konsthandeln skulle lämna Bukowskis och Beijers och flytta ner i källaren.

Jag förutsätter att statsrådet inte avser att i nästa dubbelbeskattningsavtal

med våra grannländer kräva uppgiftsskyldighet för dessa länders försäkringsbolag.

Jag tycker också att det är inkonsekvent av riksskatteverket att genom detta angiveriförslag hota integriteten, samtidigt som man motiverar sitt förslag att slopa sambeskattningen för förmögenhet enligt följande: "Det framstår som mindre tilltalande att samtliga skattskyldiga skall lämna uppgifter om sina personliga förhållanden."

Jag ställde frågan redan nu för att ge statsrådet möjlighet att på ett tidigt stadium döva oron hos alla dem som ser en polisstat skymta runt hörnet.

Även om hela remissmaterialet inte är genomgånget, borde Erik Åsbrink här och nu kunna ta avstånd från de redovisade propåerna från riksskatteverket. Vill statsrådet göra detta?

Anf. 3 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Knut Wacthmeister hade hoppats att det inte skulle läggas fram någon proposition om förmögenhetsskatten i vår. Jag vet inte om jag skall tolka detta som att Knut Wacthmeister anser att den nuvarande förmögenhetsbeskattningen är bra och att han av den anledningen inte vill se något förslag till förändringar.

För min del anser jag att den nuvarande förmögenhetsbeskattningen inte är bra. Det kommer att läggas fram förslag om förändringar av förmögenhetsbeskattningen. Här som på många andra områden inom skattepolitiken är det uppenbart att det krävs en socialdemokratisk regering för att man skall ha kraft att ta itu med de problem som kan iakttas.

Däremot kan jag inte nu utlova att det kommer en proposition under vårriksdagen. Det är möjligt, men jag kan inte ge några hundraprocentiga garantier. Av den anledningen finns det inte med någon förmögenhetsskatteproposition i propositionsförteckningen. Där tas bara upp sådana förslag som helt säkert kommer att läggas fram.

När det gäller karakteristiken av riksskatteverkets remissvar, får riksskatteverket självt svara för sina yttranden. Det är jag övertygad om att man är kapabel till. Det omdöme som Knut Wacthmeister fällde är oerhört hårt och egentligen kränkande för riksskatteverket. Riksskatteverket har i enlighet med sin skyldighet påtalat de konsekvenser som ett genomförande av förslaget skulle innebära. I det här fallet, som rör beskattning av vissa föremål, anser riksskatteverket att det krävs en utbyggd kontroll för att det hela skall fungera. Det är vad som har påtalats. Att därav dra slutsatsen att riksskatteverket förordar en polisstat och ett angiverisystem är med förlov sagt grova överdrifter.

Anf. 4 KNUT WACHTEMEISTER (m):

Herr talman! Jag anser inte att den nuvarande förmögenhetsbeskattningen är bra. De gamla reglerna är dock definitivt bättre än de som tjänstemannapromemorian utmynnar i med slopade spärregler och väsentligt skärpt beskattning för många av de företag som är livsviktiga för en fortsatt hög levnadsstandard i vårt land. Därför är det bättre att ha kvar de gamla reglerna under 1991. Därmed inte sagt att de är bra.

Beträffande mitt hårda omdöme om riksskatteverkets förslag citerade jag

vad mängder av tidningar har skrivit. Upprördheten har varit stor. Om detta förslag drivs igenom är inte uttrycket "polisstat" för kraftigt.

Eftersom det inte finns med någon proposition om förmögenhetsbeskattning i propositionsförteckningen, hade jag hoppats och trott att statsrådet skulle säga att det inte blir något förslag, men ett sådant får vi tydligen leva med. Jag tycker ändå att statsrådet borde kunna ta avstånd och här försäkra att det inte kommer att krävas någon uppgiftsskyldighet för försäkringsbolag och auktionsfirmor.

Anf. 5 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Man bör vara varsam med orden. Man skall inte använda ord som "polisstat" och "angiverisystem" när det talas om ordningar för att upprätthålla en fungerande skattekontroll. Dessa begrepp bör reserveras för de tillfällen då de är erforderliga. Devalvera inte deras betydelse genom att använda dem i tid och otid i de mest obefogade sammanhang!

Man kan ha delade meningar om vilket som är bäst, det nuvarande förmögenhetsskattesystemet eller det förslag som förordas i promemorian. För min del nöjer jag mig med att i dag konstatera att det nuvarande systemet inte är bra. Det är orättvist och krångligt, samtidigt som det ger upphov till en mängd skatteplaneringsåtgärder och transaktioner som enbart har sin grund i olikformigheter och luckor i skattesystemet utan något annat ekonomiskt värde. Därför är det angeläget att det skapas ett bättre system, och det är vår ambition att åstadkomma ett sådant.

Anf. 6 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är glädjande att statsrådet anser att det nuvarande systemet är dåligt. När man nu har skärpt kapitalbeskattningen med 30–35 miljarder, borde statsrådet här och nu kunna säga att det inte behövs någon förmögenhetsbeskattning, eftersom en sådan är negativ för det svenska folkhushållet.

Statsrådet sade att jag använde hårda ord. Från riksskatteverket har man uppenbarligen inte litat på att självdeklarationerna verkligen är upprättade på deklaranternas heder och samvete. Det måste man lita till i alla andra sammanhang. Varför skall då försäkringsbolag och auktionsfirmor ha denna uppgiftsskyldighet, som så har upprört många människor? Jag hoppas att statsrådet kan ge ett svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på fråga 1990/91:439 om avdragsrätten för ingående moms på vissa lätta lastbilar

Anf. 7 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Karl-Gösta Svenson har, mot bakgrund av vad riksdagen har gett till känna som sin mening i fråga om beskattning av privat nyttjande av tillgångar som ingår i mervärdeskattepliktig verksamhet och som anskaffats med avdragsrätt samt de konkurrenssnedvridningar som föreligger mellan

företag inom transportnäringen, frågat mig när regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om sådan förmånsbeskattning samt om ett slopande av avdragsförbudet avseende personbilar och lätta lastbilar med skåpkarosseri.

Frågan om ett slopande av det generella avdragsförbudet för ingående mervärdeskatt som belöper på förvärv av personbilar och lätta lastbilar med skåpkarosseri och även om beskattning av privat nyttjande av fordon och andra tillgångar i mervärdeskattepliktig verksamhet, behandlas av utredningen om teknisk översyn av mervärdeskattelagen.

Enligt direktiven skall utredningen redovisa resultatet av sitt arbete senast under år 1991. Jag är inte beredd att lämna några förslag till riksdagen i dessa frågor innan utredningen har slutfört sitt arbete.

Anf. 8 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Avdragsförbudet när det gäller rörelsebilar innebär ju att det uppkommer dels kumulativa effekter, dels konkurrenssnedvridande effekter. Jag förmodar att statsrådet håller med mig om att det är högst otillfredsställande att rena rörelsebilar behandlas olika. Man får inte göra momsavdrag för en verkstads- och servicebil eller en bageribil med textreklam, medan avdrag är tillåtet för en taxibil. Det blir då konkurrenssnedvridande effekter mellan t.ex. ett budbilsåkeri här i Stockholm och taxi, som kan utföra samma tjänster. Man får göra avdrag för anskaffande av en taxibil men inte för inköp av en budbil.

Jag anser att frågan är väl utredd. Om jag minns rätt förordade riksskatteverket den här typen av lösning i sitt remissvar till KIS, som också behandlar denna fråga. Regeringen har haft rätt lång tid på sig sedan beslutet fattades i riksdagen i juni 1990. Jag vill då fråga statsrådet: Är statsrådet beredd att åstadkomma en bättre, neutral lösning och att ge utredningen direktiv om en tidigareläggning av denna del av utredningsuppdraget?

Anf. 9 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Vi är nog i grunden överens i synen på dessa frågor. Här finns fortfarande vissa oformligheter kvar i lagstiftningen, som skapar konkurrenssnedvridningar. Dessa har redan rättats till på vissa punkter och vi avser att också rätta till återstående punkter. Samtidigt rör det sig om ganska komplicerade frågor, och det krävs därför ingående överväganden. Sådana sker nu i den utredning som har tillsatts. Såvitt jag har hört avser utredningen att lägga fram sitt förslag till hösten. Därefter avser regeringen att framlägga ett förslag till riksdagen så att dessa frågor kan klaras ut.

Anf. 10 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Då tackar jag för statsrådets besked.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1990/91:435 om nedsättningen av arbetsgivaravgiften i stödområde 1

Anf. 11 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Ingrid Hemmingsson har frågat om arbetsmarknadsministern kommer att undanröja de orättvisor som frågeställaren anser kan drabba företag inom samma bransch inom stödområde 1, eftersom nedsättningen av arbetsgivaravgiften inte gäller alla typer av verksamhet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Bakgrunden till frågan är att restaurang- och kaféverksamhet inom stödområde 1, som drivs i samband med hotell-, pensionat- eller campingverksamhet kan få nedsättning av socialavgifter. Detta anser Ingrid Hemmingsson vara orättvist gentemot t.ex. en servering som drivs i kombination med liftanläggning, eller en fristående restaurang eller servering, vilka enligt gällande bestämmelser inte får del av nedsättningen.

Nedsättning av socialavgifter som regionalpolitisk stödform har tillämpats sedan år 1982. Den geografiska och branschmässiga avgränsningen har varierat under åren. I fjol beslöt riksdagen att utöka det geografiska området till att omfatta bl.a. hela stödområde 1 samt att utöka den branschmässiga omfattningen till att gälla restaurang- och kaféverksamhet som drivs i samband med hotell-, pensionat- eller campingrörelse.

Syftet med den senare förändringen var att komma till rätta med problemet att rent tekniskt avgränsa vad som är restaurang- resp. hotellverksamhet när båda verksamheterna drivs i ett och samma företag.

Givetvis kan varje ändrad avgränsning medföra risk för att nya gränsdragningsproblem uppstår. Ingrid Hemmingssons fråga visar på att så är fallet denna gång.

Regeringen har bl.a. i den regionalpolitiska propositionen understrukit behovet av löpande utvärderingar av de regionalpolitiska stödformerna. Regeringen avser att i annat sammanhang ge statens industriverk närmare riktlinjer för detta arbete. I utvärderingen bör ingå att även behandla det problem som Ingrid Hemmingsson tar upp.

Anf. 12 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret.

Jag har tagit Funäsdalen-Tänndalen som exempel, eftersom de är små orter där turismen är den bransch som alla arbetar inom. Dessa turistföretag har gemensam marknadsföring, säljbolag, liftkort osv. Det verkar då underligt att nedsättningen av arbetsgivaravgiften är så olika inom de olika företagen.

T.ex. Tännportens liftanläggning med restaurang får inte någon nedsättning. Men grannen Hamra med liftanläggning, restaurang och husvagnscamping får en nedsättning. En annan granne, Svansjöliften med restaurang, får en nedsättning, eftersom ägaren har ett hotell litet längre bort. Allt detta gör att det uppstår en stor osäkerhet.

Visst kan jag hålla med om att det behövs löpande utvärderingar. Visst är

det en tröst i det hela att regeringen avser att i annat sammanhang utvärdera detta. Men det räcker inte. Utvärderingar brukar ta ganska lång tid och brukar inte heller komma till stånd förrän saker och ting har pågått en tid. I det här fallet måste en utvärdering ske snabbare. Jag skulle vilja ha industriminister ns ord i denna talarstol på att detta måste behandlas snabbare än vad som sker i vanliga fall. Problemen är så påtagliga och gränsdragningarna är så oklara att företagarna i branschen själva inte vet i förväg om de är berättigade till nedsättning eller inte. Det blir då en otroligt snedvriden konkurrens.

Anf. 13 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Det innebär stora besvär att sätta gränser i detta sammanhang. Det fanns en gräns tidigare som så att säga gick mitt inne i hotellet, dvs. verksamheten i hotelldelen hade en nedsatt socialavgift medan restaurangverksamheten inte hade det. Nu flyttas gränsen på förslag av regionalpolitiska kommittén så att hela hotellet med restaurang innefattas i avgiften medan enskild restaurang- eller kaféverksamhet kommer utanför. Hur vi än gör kommer det att bli gränsdragningsproblem. Om det skall finnas ett alternativ bör det utredas noggrant. Det kommer att ske i samband med utvärderingen.

Anf. 14 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! En sak som man har glömt här är att turistbranschen består av många olika delar. Det går inte att särskilja dem. Det är bara på senare tid som turismen har betraktats som en näring. Det finns faktiskt en lösning på detta som är bra. Alla verksamheter inom stödområde 1 skall få denna nedsättning utom de som är föreslagna sedan tidigare att undantas, dvs. kommunala och statliga verksamheter. Detta vore väl ändå det bästa? Då skulle man slippa gränsdragningar, och hela regionen skulle få en skjuts. Det finns egentligen ingen anledning att undanta några företag. All privat verksamhet skulle få denna nedsättning. Detta vore väl något att skicka med industriministern när dessa övervägningar skall göras i framtiden?

Anf. 15 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Jo, man kan skicka mycket med industriministern. Det vore dock bra om jag fick också litet pengar med mig. Det kostar en hel del.

Anf. 16 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Vi från moderat håll har föreslagit det. Men då handlar det också om hur mycket stödområdena skall utvidgas. I den senaste omgången i arbetsmarknadsutskottet utvidgades stödområdena. Det kanske görs på grund av sådana begränsningar. I alla sammanhang där det förekommer begränsningar och selektiva lösningar, blir det sådana här problem. Därför måste det till litet mera generella lättnader för att dessa delar av landet skall kunna utvecklas efter sina förutsättningar.

Anf. 17 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! När vi förändrade reglerna för nedsättning av sociala avgifter, skedde det inom de ekonomiska ramar som vi tidigare hade för nedsätt-

ning av sociala avgifter. Ingrid Hemmingsson föreslår att stödet skall utvidgas. Men det kostar mera pengar, och då måste hon också redovisa hur det skall finansieras.

Anf. 18 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Nej, det är faktiskt inte sant. Jag menar att denna förändring skall kunna göras inom de ekonomiska ramar som finns i dag. Det handlar om båda stödområdena. Det finns även många andra skäl att se över den stödområdesindelning som har kommit till stånd. Det kan visst ske inom de nuvarande ekonomiska ramarna.

Anf. 19 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Fru Hemmingsson är välkommen att väcka en motion till riksdagen. Det är den vägen som förslaget kan aktualiseras.

Anf. 20 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Den motionen finns redan.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1990/91:432 om krigets offer i Kuwait och Irak

Anf. 21 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat mig om i vilken utsträckning och till vilket belopp Sverige lämnat humanitär hjälp till krigets offer i Kuwait och Irak samt vilka åtgärder som kommer att vidtas för att utöka stödet till krigsdrabbade människor som vistas i dessa länder.

Regeringen har med kraft verkat för ett brett internationellt humanitärt stöd till offren för kriget i Kuwait och Irak. Sverige har också lämnat betydande bidrag för att bistå dessa människor. Under hösten 1990 anslogs ca 120 milj.kr., främst till tredjelandsmedborgare på flykt från Irak och Kuwait. 4 milj.kr. utgick som stöd till Rädda barnen för en leverans av läkemedel för barn i Irak.

När kriget utvidgades i januari i år presenterade FN resp. Internationella röda korset handlingsplaner för ett samfällt agerande i regionen. Regeringen fann dessa planer väl genomtänkta och bidrog därför med 42 milj.kr. till dessa program. Den svenska regeringens agerande för samordnande insatser i krigets tidigare skede har starkt bidragit till förbättrad koordinering och information kring humanitära insatser i regionen.

Röda korset kunde i början av februari efter förhandlingar med irakiska regeringen uppta regelbundna leveranser av läkemedel och andra förnödenheter, bl.a. svenska sådana, till Irak. Röda korset sätter nu upp fältsjukhus i gränstrakterna i Iraks grannländer i förhoppningen om att snarast få tillstånd att flytta dessa till Irak. Svensk personal deltar vid ett av dessa sjukhus. FNs barnfond och FNs världshälsoorganisation har för bara någon vecka sedan besökt Irak och kommer att lägga fram en plan för hjälpoperationer, vilken regeringen kommer att studera i positiv anda.

Utöver dessa strikt humanitära insatser har regeringen också beslutat om stöd till Egypten, Jordanien och Turkiet, vilka alla drabbats hårt av kriget vid Persiska viken. Sammanlagt 130 milj.kr. kommer att användas för stöd till utsatta grupper i dessa länder. Regeringen har också verkat för att det internationella samfundet skall uppmärksamma att palestinierna drabbats hårt av kriget och att stöd skall utgå också till dem.

Just nu råder eld upphör i kriget. Denna glädjande utveckling har öppnat nya möjligheter för internationella organisationer att verka i Irak men också att komma in i Kuwait, som varit stängt sedan den 2 augusti i fjol. Stora behov har därvid blottlagts. FN och Röda korset har betydande uppgifter framför sig för att ge stöd till de människor som drabbats. Sverige kommer att medverka på bästa sätt i detta arbete. Regeringen välkomnar också beslutet av FNs generalsekreterare att sända Martti Ahtisaari till Gulfområdet för att på plats bedöma de aktuella behoven i regionen.

Tredje vice talmannen konstaterade att frågeställaren ej var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

5 § Svar på frågorna 1990/91:427, 430 och 431 om vapenexport m.m. till krigförande länder vid Persiska viken

Anf. 22 Statsrådet Anita Gradin (s):

Herr talman! Viola Claesson har frågat utrikesministern om regeringen lämnat klartecken till export av minsvepare till krigsområdet i Mellersta Östern. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan. Hans Göran Franck har frågat mig i vilken utsträckning det är aktuellt att under den närmaste tiden pröva framställningar om vapenexporttillstånd till de krigförande och om regeringen är beredd att förklara att ingen vapenexport till de krigförande vid Persiska viken skall medges så länge kriget pågår. Gudrun Schyman har frågat mig om jag är beredd att bringa klarhet i de påstådda leveranserna av minsvepare till FN-alliansen. Jag besvarar de tre frågorna tillsammans.

Sedan frågorna ställdes har stridshandlingarna vid Persiska viken upphört. Jag vill här belysa den principiella frågeställning som har väckts samt redovisa regeringens inställning.

Den svenska vapenexportpolitiken bestäms av en avvägning mellan de försvarspolitiska skälen för export och de utrikes- och neutralitetspolitiska skäl som ibland talar emot export till ett visst land. Skälet till att en viss export ansetts behövas är att vi endast därmed skulle kunna upprätthålla en nödvändig värnkraft i vårt eget försvar. Skälen *emot* betingas av att vi inte genom vapenexport till vissa länder vill dras in i konfliker på ett sätt som försvårar våra möjligheter att utifrån vårt säkerhetspolitiska läge upprätthålla en trovärdig neutralitetspolitik.

Beslut om vapenexport innebär svåra politiska avgöranden, och därför måste beslut fattas av regeringen enligt lagen (1988:588) om utförsel av krigsmateriel. Själva lagen säger inget om vilka kriterier som skall vara vägledande för regeringens beslut. Sådana kriterier finns emellertid formule-

rade i de riktlinjer för vapenexporten som regeringen i flera propositioner redovisat för riksdagen och som riksdagen ställt sig bakom.

I riktlinjerna talas om olika situationer då tillstånd för utförsel av krigsmateriel från Sverige inte bör ges. Man särskiljer därvid de s.k. ovillkorliga exporthindren, vilka är självklara och säger att Sverige inte får bryta mot internationella åtaganden som Sverige har påtagit sig. Det gäller vid beslut av FNs säkerhetsråd om förbud mot vapenexport till ett visst land, i fråga om internationella avtal, som Sverige anslutit sig till och vilka förbjuder viss export, samt i de situationer – senast under andra världskriget – då Sverige iakttar formell neutralitet och de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat i 1907 års Haagkonventioner är tillämpliga på Sverige.

I riktlinjerna sägs vidare att tillstånd inte *bör* beviljas för export till

1. stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgivits eller ej,
2. stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt,
3. stat som har inre väpnade oroligheter,
4. stat som på grund av deklarerade avsikter eller rådande politiska förhållanden kan antas använda materielen för att undertrycka mänskliga rättigheter i strid med FN-stadgan samt FNs deklarationer och konventioner på området.

Dessa s.k. villkorliga exporthinder är emellertid inte absoluta. Dels gäller de inte för export till de nordiska länderna och till de neutrala staterna i Europa, eftersom utrikes- och neutralitetspolitiska skäl bedöms sakna betydelse i fråga om export till dessa stater. Dels kan regeringen vid för Sverige betydelsefulla samarbetsavtal mellan företag i Sverige och i andra länder om gemensam utveckling och produktion av krigsmateriel medge att export till det andra landet får ske enligt samarbetsavtalet, oavsett förhållanden som anges i de villkorliga exporthindren.

Vad gäller den nu skisserade frågan om utförsel av svensk krigsmateriel till USA m.fl. traditionella svenska mottagarländer, vilka deltar i de FN-sanktionerade militära åtgärderna mot Irak, föreligger en unik situation. Det rör sig här om ett mycket grovt folkrättsbrott från Iraks sida som lett till sanktionsåtgärder från Förenta nationerna enligt beslut av säkerhetsrådet. De permanenta säkerhetsrådesmedlemmarna har varit eniga eller – vad gäller Kina – inte motsatt sig FN-besluten. Såsom framhållits från regeringens sida vid ett flertal tillfällen är Sverige inte neutralt i denna konflikt. Sverige har stött säkerhetsrådets samtliga resolutioner beträffande Iraks invasion i Kuwait. De utrikes- och neutralitetspolitiska skälen mot export gör sig därför inte gällande på samma sätt i fråga om fortsatt tillståndsgivning till våra traditionella mottagarländer.

Efter det att konflikten bröt ut den 2 augusti 1990 har regeringen efter samråd med de partier som är företrädda i utrikesnämnden medgett att vapenexporten till Sveriges traditionella mottagarländer bland de stater som ingår i FN-koalitionen får fortsätta, men varje ärende skall som tidigare prövas för sig. Regeringen har också medgett att Saudiarabien får köpa gasmasker och sprutor mot nervgas från svenska förråd.

Sedan konflikten bröt ut har tillstånd till fortsatt utförsel av krigsmateriel getts för bl.a. USA, Canada, Storbritannien, Frankrike, Italien, Holland, Danmark, Norge, Australien och Pakistan, vilka samtliga deltar i de militära sanktionerna mot Irak. Någon särbehandling av exporten till USA har inte skett. Regeringens principståndpunkt är alltså att de villkorliga exporthindren av skäl som angetts ovan inte är tillämpliga i detta fall och att utförseltillstånd därför kan beviljas på samma villkor som tidigare. Regeringens beslut i de enskilda utförselärendena har såsom föreskrivits i riktlinjerna grundats på en totalbedömning av alla relevanta omständigheter.

Vad gäller utförsel till länder i krigsområdet vill jag anföra följande. Sverige är genom FN-medlemskapet skyldigt att följa de beslut som FNs säkerhetsråd fattar rörande internationell fred och säkerhet. Säkerhetsrådets resolution 678 den 29 november 1990 är här direkt tillämplig. I denna resolution bemyndigar säkerhetsrådet de stater som samarbetar med Kuwaits regering att använda alla nödvändiga åtgärder för att förmå Irak att lämna Kuwait *samt* uppmanar alla medlemsstater – dvs. även Sverige – att lämna "appropriate support" (lämpligt stöd) till dessa stater. Det är den svenska regeringen som avgör vad som i sammanhanget är "lämpligt stöd". Efter utrikesnämndens hörande har regeringen medgett att ett svenskt militärt fältsjukhus upprättas i Saudiarabien.

Däremot har det inte varit aktuellt att sända svenska väpnade truppstyrkor till Gulfen eller börja sälja vapen direkt till stater i Mellersta Östern, till vilka vi tidigare inte gett tillstånd.

På de konkreta frågor som Viola Claesson och Gudrun Schyman ställer om regeringen lämnat klartecken till export av minsvepare till krigsområdet i Mellersta Östern kan jag endast svara, att regeringen inte kommenterar enskilda utförselärenden, eftersom de faller under bestämmelserna om utrikessekretess.

Anf. 23 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka Anita Gradin för svaret.

Det är ett avskyvärt krig som vi har bevittnat. Varje gång det har diskuterats här i kammaren har Sten Andersson likt en papegoja upprepat att Sverige lojalt ställer upp på FNs sida. Men, Anita Gradin, det är inte FNs krig, och jag menar att det inte har varit det ens från början. Det är USAs krig. Det ser vi nu när de s.k. fria företagsamheterna slåss om kvarlevorna i Irak och Kuwait. De svenska företagen finns också med och slåss på denna marknad.

Jag menar att Anita Gradin i det här svaret har börjat omformulera och omtolka det som tidigare har varit gällande – det ständiga upprepandet av de traditionella svenska mottagarländerna som man alltså skulle kunna skicka vapen till trots att de är krigförande part som de i detta fall har varit och att FN skulle ha bemyndigat Sverige att göra detta. Detta ter sig än märkligare eftersom utgångspunkten för min fråga, som Anita Gradin har svarat på bara delvis, var det tal som Sten Andersson höll i riksdagen den 14 februari då han sade: Jag skall än en gång svara på den här frågan. Det föreligger ingen skyldighet från Sveriges sida.

Visst är det på det sättet, Anita Gradin, dvs. att det inte föreligger någon

skyldighet? Jag har apropå den trovärdiga neutralitetspolitiken och det som kallas traditionella mottagarländer och mottagarländer som har deltagit på Kuwaits sida frågat om t.ex. ett land som Pakistan, som har ingått i alliansen, som Anita Gradin nämner, är ett land som i fortsättningen skall bli ett av de traditionella mottagarländerna. Är det så det är tänkt, och är detta inte helt enkelt en omtolkning av det som tidigare har varit gällande, Anita Gradin?

Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Även jag skall be att få tacka för svaret. Jag skulle tro att det är det mest utförliga svar som någonsin har presenterats i den här kammaren på en mycket enkel och rak fråga, nämligen hur affärerna och turerna har varit kring dessa minsvepare, som enligt uppgifter i pressen har levererats från Karlskrona direkt till Persiska viken? Vem har beställt dem, vem har köpt dem och hur har det gått till?

Det har förekommit en del spekulationer om hur det har gått till, nämligen att något av länderna i alliansen har beställt dem, att de har funnits i det svenska försvaret, som har sålt dem tillbaka till Karlskronavarvet som i sin tur har levererat dem. Allt detta är av mycket stort intresse inte minst för den stora svenska fredsopinion som över huvud taget är förvånad över regeringens tolkning av vad som är eller har varit lämpligt stöd i den här konflikten. Fredsopinionen är över huvud taget förvånad över att regeringen så lättvindigt går ifrån de riktlinjer som säger att man inte skall leverera krigsmateriel till länder som är indragna i krigshandlingar. Jag vet att detta även inom Anita Gradins eget parti är en mycket het fråga, och många är upprörda och bedrövade och undrar vilken hållning regeringen tänker ha till de kongressbeslut som den socialdemokratiska kongressen fattade om att fästa dessa riktlinjer i en lag, vilket tycks vara det enda sättet att få stopp på regeringens hantering av vapenexportfrågorna.

Jag vill fråga: Varför skall det vara denna sekretess, Anita Gradin? Anita Gradin säger ju att det här stämmer överens med regeringens neutralitetspolitik, osv. Varför kan regeringen då inte öppet och ärligt tala om vad det är som har sålts och varför? Enligt regeringens sätt att bedöma den här frågan finns det ju inga hinder. Varför då smussla med detta? Vilken uppfattning tror Anita Gradin att vanligt folk får när regeringen på det här sättet hemligstämplar och sekretessbelägger? Det rimmar ju mycket illa med alla stolta deklarationer om att vapenexportbykarna skall tvättas rena. Det har vi ju hört i många år, men det här strider ju emot det.

Anf. 25 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag har inte försökt att omformulera några riktlinjer. Det är inte heller lättvindigt att fatta beslut om vapenexport. Det är ett mycket grannlaga arbete som sker i regeringskansliet. Därför satte vi oss för att ordentligt titta igenom alla regler så långt tillbaka som augusti.

Det är klart att det är regeringen som avgör vad som är lämpligt stöd, och det har jag sagt i frågesvaret. Regeringen har alltså kommit till slutsatsen, efter samråd, att våra traditionella mottagarländer även fortsättningsvis skall få vapen från oss men att vi inte exporterar till länderna i Mellanöstern.

Gudrun Schyman tycker att jag smusslar. Det gör jag inte. Det finns fak-

tiskt något som heter utrikessekretess. Det är också skälet till att vi, när vi redovisar vapenexporten för riksdagen, talar om hur mycket vi har sålt för till vissa länder men inte går in på enskilda affärer. Tyvärr kan jag inte, herr talman, med de regler som gäller i dag, stå här och diskutera detta.

Anf. 26 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Anita Gradin, jag har inte heller några förhoppningar om att vi skall få ett klart svar, ett ja eller nej, på frågan om minsveparna. Men om man läser det mångordiga och innehållsrika svaret, går det att dra bara en slutsats, nämligen att dessa minsvepare är levererade, antagligen på beställning från USA. Svaret är alltså ett ja på den frågan. Jag vet att det är många som väntade sig att få ytterligare en bekräftelse. Det var nämligen inte bara Sydöstran, som tog upp den här frågan och som jag och Gudrun Schyman använde oss av, utan även Dagens eko bekräftade att det var på det här sättet.

Jag ställde även en del andra frågor till Anita Gradin som jag hoppades få svar på. Om begreppet traditionella mottagarländer i fortsättningen skall användas på det sätt som Anita Gradin och regeringen gör i dag, är det då även en mängd andra mottagarländer som kommer att bli traditionella, t.ex. Pakistan, som har diskuterats i den här kammaren många gånger tidigare? Är det detta som skall gälla?

Anf. 27 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för att Anita Gradin tycker att detta inte är lättvindiga frågor att fatta beslut om. Men om jag inte sade fel, sade jag att jag tycker att regeringen tar mycket lättvindigt på den kritik som har kommit från en samlad fredsopinion i Sverige och från det egna partiet om att vapenexportlagstiftningen är för svag och att den inte täcker det som en svensk opinion i dag tror att den täcker, nämligen att Sverige inte skall exportera vapen till krigförande länder. Om man går ut på gatorna och talar med folk, framgår det att folk tror att det är förbjudet, men det är det ju inte enligt den nuvarande lagstiftningen. Därför vill bl.a. många även inom Anita Gradins eget parti att man skall lagfästa dessa riktlinjer så att det inte blir möjligt att genomföra sådana operationer.

Det har, som Anita Gradin säger, varit samråd i utrikesnämnden. Men vi i vänsterpartiet får över huvud taget inte delta i utrikesnämnden. Jag tycker att det är litet märkligt, och jag tycker att man tar lättvindigt på demokratin, när man behandlar sådana viktiga frågor i viktiga skeden i utrikesnämnden och inte diskuterar dem med samtliga partier i riksdagen.

Anf. 28 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Först och främst försökte jag, när det gäller den aktuella situationen med FN-resolutioner i bakgrunden, säga att det är en unik situation. Och det är utifrån den situationen som man skall bedöma hur vapenexporten skall se ut. Att vi sedan också för en diskussion om hur vår vapenexportlagstiftning över huvud taget skall se ut framöver är mycket viktigt. I fråga om detta kommer regeringen så småningom att återkomma till riksdagen för att ta itu med de två betänkanden som ligger på mitt bord. Då får vi

se om vi kan skärpa lagstiftningen ytterligare. Det är mycket intressant att det även internationellt har uppstått en diskussion om just hur man skall se på vapenexporten i det internationella globala perspektivet. Jag tror att det vore mycket bra om vi fick litet gemensamma internationella regler.

Gudrun Schyman, när det gäller utrikessekretess och liknande frågor skall jag gå till utrikesnämnden.

Anf. 29 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag förstår också att det är till utrikesnämnden som Anita Gradin skall gå. Men det som jag kritiserade var att utrikesnämnden inte består av samtliga demokratiska politiska partier som finns representerade här i riksdagen. Jag kan förstå att man i utrikesnämnden tar upp känsliga frågor som man inte alltid kan tala om offentligt. Men jag tycker att demokratin påbjuder att samtliga riksdagspartier bör finnas representerade i utrikesnämnden. Det var den synpunkten jag hade. Det går alldeles utmärkt för Anita Gradin att verka för den frågan om vi är ense om den uppfattningen.

Jag är medveten om att det var en unik situation. Jag anser att man i FN ansåg den vara så unik att man gjorde en innovation för att kunna bryta mot stadgarna. Men där är vi inte överens. Jag vet att vapenexporten skall tas upp i en ny lagstiftning, och det är min förhoppning att Anita Gradin och regeringen då tar allvarligt på den kritik som har kommit fram och tar allvarligt på det egna partiets uppmaning om att man skall lagstifta så att säga snävare och ordentligt om dessa riktlinjer, så att det inte – vid nästa unika situation, som säkert kommer att inträffa i världshistorien som vi har framför oss – blir möjligt för den svenska regeringen att göra samma felaktiga bedömning.

Anf. 30 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Anita Gradin bekräftar inte om det har skickats några minsvepare, men eftersom hon samtidigt namnger tio krigförande länder som har deltagit på Kuwaits sida, tolkar jag helt enkelt svaret på ett sådant sätt att det handlar om bra mycket mer än ett par minsvepare som har levererats från Karlskronavarvet. Det måste vara så man skall tolka detta, eftersom det fortlöpande har skett leveranser från svensk sida.

Jag frågade också vad som är traditionella länder. Anita Gradin har inte svarat på frågan som jag ställde angående t.ex. Pakistan. Jag tror att många gärna vill ha svar på den frågan.

Till sist, Anita Gradin, vill jag återgå till begreppet trovärdig neutralitetspolitik. När det talas om FN-sanktionerade militära åtgärder, är det inte riktigt i den bestämda form som man skulle kunna använda sig av i dag när vi har sett hur kriget har förts. Det är nämligen USA som har fört det militära kommandot. Menar Anita Gradin att det under det kommandot har vidtagits sådana åtgärder som Sverige också lojalt ställer sig bakom i varje detalj?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
propositionerna
1990/91:111 och 112 till konstitutionsutskottet
1990/91:114 till jordbruksutskottet

Redogörelse
1990/91:6 till utbildningsutskottet

7 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1990/91:KU24–KU28
Skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU13 och SkU19
Försvarsutskottets betänkanden 1990/91:FöU5 och FöU6
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU10
Socialutskottets betänkanden 1990/91:SoU10 och SoU11
Kulturutskottets betänkanden 1990/91:KrU10–KrU13
Trafikutskottets betänkanden 1990/91:TU11–TU13

8 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:119 Särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension

Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:92 Förslag till ny bostadsrättslag, m.m.
1990/91:Bo19 av Sören Lekberg och Nils T Svensson (s)
1990/91:Bo20 av Knut Billing m.fl. (m)
1990/91:Bo21 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1990/91:Bo22 av Jan Strömdahl (v)
1990/91:Bo23 av Agne Hansson m.fl. (c)
1990/91:Bo24 av Erling Bager m.fl. (fp)

med anledning av förs. 1990/91:14 Fullmäktiges i riksbanken förslag angående tiöresmyntet
1990/91:Fi33 av Bo Lundgren (m)

9 § Kammaren åtskildes kl. 15.14.

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Tisdagen den 5 mars

1 § Svar på fråga 1990/91:434 om förslaget om rapporteringsskyldighet om enskildas innehav av konst m.m. 1
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Knut Wachtmeister (m)
2 § Svar på fråga 1990/91:439 om avdragsrätten för ingående moms på vissa lätta lastbilar 3
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Karl-Gösta Svensson (m)
3 § Svar på fråga 1990/91:435 om nedsättningen av arbetsgivaravgiften i stödområde 1 5
Industriminister Rune Molin (s)
Ingrid Hemmingsson (m)
4 § Svar på fråga 1990/91:432 om krigets offer i Kuwait och Irak . . . 7
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
5 § Svar på frågorna 1990/91:427, 430 och 431 om vapenexport m.m. till krigförande länder vid Persiska viken 8
Statsrådet Anita Gradin (s)
Viola Claesson (v)
Gudrun Schyman (v)
6 § Hänvisning av ärenden till utskott. 14
7 § Förnyad bordläggning. 14
8 § Bordläggning 14

gotab 98212, Stockholm 1991